

Psyksiska sjukdomar och brister, som orsak till nedsatt arbetsförmåga, inom en grupp industriarbetare¹⁾

En preliminär redogörelse.

Av docent *Martin Ekblad*, Bromma

Undersökningens ändamål

Inom sulfitfabriken och brädgården var 455 manliga kollektivanställda industriarbetare sysselsatta.

En del av de anställdas arbetsprestationer var ur arbetsledningens synpunkt otillfredsställande, vilket visade sig dels genom bristande förmåga att nöjaktigt fullgöra de ställda arbetskraven eller att anpassa sig till den givna arbetsmiljön och dels genom en relativt stor frånvarofrekvens.

Det var ett önskemål att få orsaken till den nedsatta arbetsförmågan utredd så allsidigt som möjligt dels för att kunna hjälpa dessa individer genom behandling eller omplacering, vilket även skulle vara av värde för företaget, och dels för att få frågan generellt belyst, vilket skulle vara av värde för den allmänna industrihälsovården.

Arbetet planerades i samarbete med föreståndaren för Gymnastiska centralinstitutets industri-fysiologiska avdelning med. dr Nils Lundgren, Personaladministrativa rådets psykolog fil. lic. Bengt Gustavsson och mig som psykiater.

Undersökningen hade till syfte att undersöka dels de enskilda individernas fysiska och psykiska förutsättningar att kunna fullgöra sina arbetsuppgifter och dels de fysiska och psykiska krav, som erfordrades för de arbetsuppgifter dessa individer skulle fullgöra.

Det gällde en förutsättningslös undersökning av de medicinska och psykologiska skälen till arbetssvårigheterna. Det ansågs därför önskvärt att, förutom psykologisk testning av materialet och bedömning av psykologiska arbetskrav, även utföra en psykiatrisk bedömning av dem som skulle undersökas.

För att kunna bedöma undersökningsresultaten skulle en jämförbar kontrollgrupp undersökas uttagen bland dem, som fullgjorde sina arbetsuppgifter till belåtenhet. Denna kontrollgrupp skulle även användas för att bedöma det allmänna hälsotillståndet inom arbetsstyrkan.

Den psykiatriska undersökningen hade flera aspekter. Främst gällde det att få en uppfattning om förekomsten av psykiska sjukdomstillstånd eller mera uppenbara psykiska brister bland dem, som uttagits till undersökning, samt att bedöma dessa psykiska avvikelers betydelse för att minska arbetsförmågan eller för att medföra anpassningssvårigheter. Dessutom ansågs det värdefullt att vid en fältundersökning av en jämförbar kontrollgrupp få en uppfattning om frekvensen av oupptäckta psykiska sjukdomstillstånd och rubbningar inom en grupp industriarbetare. Detta skulle vara av stor betydelse för att undersöka behovet av psykiatrisk sakkunskap inom detta arbetsfält och vid undersökningar av denna typ.

Det undersökta materialet

Det var sammanlagt 41 personer (9 0/0), som arbetsledningen tog ut ur hela materialet av 455 manliga kollektivanställda industriarbetare, emedan det vållat praktiska svårigheter att placera dem inom företaget. Antingen hade de visat sig mindre lämpliga på de befattningar, som stod till buds, eller också hade de relativt hög frånvarofrekvens.

39 av dessa 41 personer blev psykiatriskt undersökta. Två personer kunde icke undersökas, därför att de icke befann sig på orten vid tiden för undersökningen. Denna grupp har benämnts undersökningsgruppen.

¹⁾ Medicinsk utredning av en grupp industriarbetare sysselsatta inom Marma-Långrörs AB:s sulfitfabrik och brädgård. Sulfitfabriken ligger isolerad vid kusten 3 mil söder om Söderhamn. Brädgården ligger i Söderhamn.

Undersökningen hade icke enbart det rent praktiska syftet att medicinskt bedöma dem som ingick i undersökningsgruppen och föreslå den behandling och den förändring av arbetsförhållandena, som kunde vara motiverad, utan var även avsedd att mera generellt bedöma i vilka avseenden denna undersökningsgrupp skilde sig från övriga arbetare.

För att kunna göra en sådan jämförelse och säkrare kunna värdera de funna undersökningsresultaten var det nödvändigt med en kontrollgrupp av arbetare, som skötte sitt arbete till belåtenhet utan märkbara anpassningsproblem. Denna kontrollgrupp skulle även kunna tjänstgöra som försöksgrupp för att belysa värdet av en allmän hälsoundersökning och inom vilka områden man främst skulle koncentrera en sådan hälsoundersökning. Man skulle på så sätt få en uppfattning om frekvensen och arten av dolda sjukdomar och anpassningsproblem samt en uppfattning om hur effektiv arbetsledningens förmåga var att spåra upp dessa fall.

En jämförelse mellan de båda grupperna skulle ev. kunna medföra förslag till olika profylaktiska åtgärder för att minska gruppen av missanpassade individer med otillfredsställande arbetsprestationer.

Det var planerat, att de personer, som skulle ingå i kontrollgruppen, skulle uttagas slumpvis bland återstående personal sedan undersökningsgruppen tagits undan, varvid motsvarande antal individer som i undersökningsgruppen skulle tagas från de skilda arbetsplatserna. För att icke behöva upprepa det psykologiska grupptestet alltför många gånger och därför kunna frigöra tillräckligt stora grupper av arbetarna samtidigt till detta grupptest visade det sig av driftstekniska skäl icke möjligt att få ett helt slumpmässigt urval av individerna i kontrollgruppen.

Den slutgiltiga kontrollgruppen omfattade 45 personer, som alla blev psykiatriskt undersökta.

Det psykiatriskt undersökta materialet består således av en undersökningsgrupp på 39 individer och en kontrollgrupp på 45 individer.

De individuella undersökningarnas totala omfattning

Den psykiatriska undersökningen utgjorde endast en mindre del av de individuella undersökningarna av samtliga individer i undersökningsgrupp och kontrollgrupp och av kraven på deras arbetsprestationer.

Den genomsnittliga totala undersökningstiden för varje person var omkring 7 timmar, varav 3½ timme åtgick för den kroppsmedicinska undersökningen inklusive hälsointervju, mätning av fysisk arbetsförmåga och bioteknologisk intervju. För det psykologiska grupptestet åtgick 4 timmar. För den individuella psykiatriska undersökningen hade beräknats en halv timme, varvid det fanns möjlighet att förlänga undersökningstiden i enstaka fall.

I den kroppsmedicinska undersökningen, som var synnerligen omfattande, ingick en internmedicinsk undersökning inklusive elektrokardiografisk hjärtundersökning och mätning av fysisk arbetsförmåga och kroppsmått. I samband med denna fysiologiska undersökning utfördes en bioteknologisk intervju rörande individens uppfattning om olika arbetskrav samt analys av de verkliga fysiska och psykiska arbetskraven i de undersökta individernas arbete.

En utförlig redogörelse för dessa undersökningsresultat lämnas i annat sammanhang. (Manuskript, ännu icke publicerat arbete.)

Den psykologiska grupptestningen omfattade prov på allmän begåvning, varvid fyra begåvningskomponenter mättes, nämligen verbalt förstående (motsatser), numerisk begåvning (multiplikationer), induktiv begåvning (bokstavsgrupper) och spatial begåvning (klossar) samt prov på teknisk förståelse (en revision av Bennet Mechanical Comprehension test) och prov på minne (namnminne och sifferminne).

En närmare analys av dessa testresultat, differenser mellan undersökningsgrupp och kontrollgrupp och testresultatens korrelation med arbetsledningens utlåtanden, lämnas i annat sammanhang av den psykolog, som ledde detta undersökningsmoment. (Manuskript, ännu icke publicerat arbete.)

Det undersökta materialets representativitet

Vid den närmare analys av det undersökta materialets sammansättning, vilken redovisas i nyssnämnda arbete, framgår att undersökningsgruppen är påtagligt förskjuten mot högre åldrar i relation till hela personalstyrkan. Dessa arbetares anpassningsproblem visade sig således i hög grad vara ett åldrandets problem koncentrerat till de sista 5—6 åren före pensionsåldern. Det visade sig även att vissa personalgrupper var överrepresenterade inom undersökningsgruppen. Det gällde främst byggnads- och diverseavdelningen och torde bero på att denna avdelning användes som reträttplats för de arbetare, som icke kan utföra de arbetsuppgifter, som krävs inom driftsavdelningen.

Av bl. a. driftstekniska skäl kunde tillräckligt stora grupper av ett slumpmässigt utvalt kontrollmaterial icke ställas till förfogande samtidigt för den psykologiska testningen. Materialet blev härigenom modifierat och det avviker signifikant både från den totala populationen och från undersökningsgruppen. Dels är personerna i kontrollgruppen yngre än personerna i undersökningsgruppen, vilket hör samman med urvalsförfarandet och dels är det genomsnittligt något flera personer i kontrollgruppen, som har mera kvalificerade yrkesuppgifter, än i undersökningsgruppen. Det senare förhållandet torde höra samman med att individerna, som tillhörde undersökningsgruppen, just av detta skäl var omplacerade till enklare arbetsuppgifter och att det icke fanns tillräckligt antal parallellfall tillgängliga för kontrollgruppen, varför man fick komplettera materialet med personer med mera kvalificerade arbetsuppgifter.

Den psykiatriska undersökningen

Med hänsyn till den begränsade tid, som stod till förfogande för den psykiatriska undersökningen, hade man att välja mellan antingen en noggrann psykiatrisk exploration enbart av dem, som enligt arbetsledning och övriga undersökare ansågs vara psykiatriskt anmärkningsvärda, eller också en kortfattad bedömning av varje enskilt fall.

För att få en allsidig bedömning av hela materialet ur psykiatrisk synpunkt bestämde vi oss för det senare alternativet trots att tiden för den enskilda undersökningen då i allmänhet icke kunde bli längre än 30 minuter, varvid det emellertid fanns möjlighet att förlänga undersökningstiden i enstaka fall.

Den psykiatriska undersökningen utfördes i anslutning till den kroppsmedicinska undersökningen i företagets sjukavdelning. Den utfördes i samtliga fall personligen av mig under två arbetsperioder, som omfattade resp. 4 och 5 hela arbetsdagar. Sammanlagt 84 personer blev undersökta, vilket motsvarar icke fullt 8 undersökningar per dag.

Vid denna undersökning hade jag tillgång till de utförliga anteckningar företagets hälsoskoterska gjort vid en personlig intervju enligt ett omfattande formulär angående sjukhistoria, familjeförhållanden, intressen, attityd till arbete och kamrater m. m. samt till de av företagsläkaren förda hälsokorten i de fall arbetaren hade besökt denne.

Genom att i förväg ha tagit del av dessa handlingar hade jag redan vid undersökningens början en viss kännedom om den undersökte.

Vid undersökningen följdes ett uppgjort schema med en systematisk utfrågning om vissa uppgifter. Samtalet påbörjades med en förfrågan om aktuella kroppsliga och psykiska besvär och en ev. diskussion om dessa. Därefter företogs en intervju om intressen och den undersöktes egen uppfattning om sin personlighet. I anslutning härtill gjordes direkt förfrågan om den undersökte sökt läkare för sina "nerver" eller hade haft kroppsliga besvär, som av läkare uppfattats som nervöst betingade, samt om den undersökte vårdats på sjukhus för sådana besvär. Skolutbildning, konflikter och anpassningssvårigheter under uppväxten, ungdomsåren och värnplikstjänstgöringen penetrerades. Därefter tillfrågades den undersökte om sina familjeförhållanden, sin anpassningsförmåga och förekomst av konflikter i hemmet och på arbetsplatsen. Olycksfall och förekomsten av skullskador med hjärnskakning

antecknades, likaså spritproblem och medicinmissbruk.

En sådan kortfattad psykiatrisk undersökning även om den är förenad med ovannämnda anamnestiska förhandsupplysningar ger givetvis endast en grov uppskattning om frekvensen av psykiska sjukdomstillstånd eller psykiska defekter i det undersökta materialet. Den kan ändå vara av värde ur flera synpunkter, kanske främst för att belysa behovet av en psykiatrisk undersökning i varje enskilt fall av primärmaterialet vid undersökningar av denna typ.

I direkt anslutning till undersökningen av varje enskild individ med anamnes och en noggrannare analys av förekommande psykiska särdrag eller sjukdomssymtom som underlag antecknades en sammanfattande bedömning av personlighet och eventuella psykiska sjukdomssymtom. I samband härmed gjordes även en graderad subjektiv uppskattning av arbetsförmågan ur psykiatrisk synpunkt med hänsyn till personlighet, intellekt, anpassningsförmåga och påvisade psykiska sjukdomssymtom.

För att få en mera objektiv bedömning av de undersökta personernas intellektuella prestationsförmåga fick de genomgå en psykologisk grupp-testning. Resultatet av denna testning var icke tillgänglig vid den psykiatriska undersökningen men utnyttjades vid den slutgiltiga psykiatriska bedömningen av de enskilda individerna. Härvid användes testresultatet huvudsakligen som bekräftelse av motsvarande fynd vid den psykiatriska undersökningen. I de fall där testresultat och kliniskt undersökningsfynd divergerade utnyttjades testresultatet på sin höjd för att något modifiera den kliniska bedömningen.

Undersökningsgruppens individer var till skillnad från kontrollgruppens utvalda på grund av otillfredsställande arbetsprestationer. Kännedom om detta förhållande kunde innebära risk för att tillmäta påvisade psykiska sjukdomssymtom och brister större betydelse, då det gällde individer, som tillhörde undersökningsgruppen, än då det gällde dem, som tillhörde kontrollgruppen. För att eliminera denna risk hade psykiatern varken vid sin undersökning eller vid den slutgiltiga be-

dömningen av individerna ur psykiatrisk synpunkt vetskap om vilka som tillhörde undersökningsgruppen och vilka som tillhörde kontrollgruppen.

Den psykiatriska bedömningen, som grundade sig på en så kortfattad undersökning utan några objektiva uppgifter om de undersöktas beteende i arbete och hemmiljö, måste givetvis bli osäker och subjektiv. Trots detta har försök gjorts att i en sammanfattande värdering enbart med tillgång till ovannämnda undersökningsmaterial bedöma de undersökta individernas arbetsförmåga ur psykiatrisk synpunkt. Härvid har icke tagits hänsyn till nedsatt arbetsförmåga betingad av somatiska sjukdomar eller defekter.

Arbetsförmågan ur psykiatrisk synpunkt har poängvärderats i en 9-gradig skala. Bedömningen har huvudsakligen skett efter personlighets-egenskaper men även med hänsyn till intellektuell kapacitet. I de fall psykiska sjukdomssymtom har kunnat påvisas, har givetvis även hänsyn tagits till dessa vid bedömningen. 5 poäng innebär ordinär arbetsförmåga, 4 poäng en något bättre än ordinär arbetsförmåga med tanke på värdefulla personlighetsegenskaper såsom uthållighet, arbetsvillighet och samarbetsförmåga, 3 poäng ändå mera uttalade sådana ur arbetssynpunkt positiva personliga egenskaper. 6 poäng innebär risk för anpassningsproblem och något sämre än ordinär arbetsförmåga på grund av antydande olämpliga personlighetsegenskaper såsom samarbetssvårigheter, ringa uthållighet och brist på ambition. 7 poäng innebär märkbart nedsatt arbetsförmåga av sådana personlighets-skäl eller på grund av bristande intellektuella resurser eller på grund av påvisade psykiska sjukdomssymtom. 8 och 9 poäng innebär högst avsevärd nedsatt arbetsförmåga av psykiatriska skäl, varvid 9 poäng innebär, att det kan ifrågasättas, om den undersökte kan fullgöra ens mycket enkla och föga krävande arbetsuppgifter eller måste anses arbetsoförmögen av psykiatriska skäl.

Förutom denna sammanfattande värdering av de undersökta individernas arbetsförmåga ur psykiatrisk synpunkt och resultatet av den intel-

lektuella testningen har ytterligare två poänggraderade psykiatriska bedömningar utförts, nämligen dels beträffande förekomsten av neurotiska symtom och dels beträffande förekomsten av symtom på personlighetsavvikelser av närmast aggressiv art, som kunde tänkas förorsaka anpassningssvårigheter och samarbetsproblem.

De neurotiska symtomen har graderats från 0—3 poäng. En poäng innebär antydnda neurotiska symtom i form av vegetativ spänning och psykisk överkänslighet, 2 poäng mera påtagliga sådana symtom och 3 poäng tydliga symtom på en neuros med uttalad ångest, fobier eller andra neurotiska symtom. Vid bedömningen av dessa neurotiska symtom har deras betydelse för arbetsförmågan lämnats helt utan beaktande närmast i avsikt att kunna undersöka om sådana symtom, observerade vid en kortfattad psykiatrisk undersökning, har något samband med försämrad arbetsförmåga eller om dessa neurotiska symtoms nackdelar med tanke på arbetsförmågan uppväges av dess fördelar genom större ambition och plikt känsla.

De symtom på personlighetsavvikelser av närmast aggressiv art, som kunde tänkas förorsaka anpassningssvårigheter och samarbetsproblem, har även värderats i en poängskala från 0—3 poäng. En poäng innebär antydnda sådana symtom, 2 poäng mera uttalade symtom och 3 poäng så märkbara symtom, att de kunde tänkas vålla stora anpassningssvårigheter. Denna värdering var alltså till skillnad från värderingen av de neurotiska beroende av undersökarens uppfattning om symtomens betydelse för den undersöktes anpassningsförmåga och faktiska arbetsförmåga.

Undersökningsresultat

I tab. 1 har det undersökta materialet och även all personal, ur vilken det är hämtat, uppdelats efter ålder. Undersökningsgrupp och kontrollgrupp har redovisats var för sig. I undersökningsgruppen är 25 personer 60—66 år, vilket utgör 32 % av de 77 personer i hela personalstyrkan, som tillhör denna åldersgrupp. 14 personer i yngre åldersgrupper tillhör undersök-

Tabell 1.

Det undersökta materialet och hela arbetsstyrkan ur vilken materialet hämtats uppdelade efter ålder (fyllda år).

Ålder	Under-sökn.-grupp	Kontroll-grupp	All personal
—19 år	—	—	34
20—29 „	1	—	86
30—39 „	4	5	75
40—49 „	2	10	70
50—59 „	7	24	113
60—66 „	25	6	77
Summa	39	45	455

ningsmaterialet, vilket utgör 4 % av motsvarande 378 personer i hela arbetsstyrkan. 25 (64 %) av undersökningsgruppens 39 arbetare har fyllt 60 år. Det är således främst bland de äldre arbetarna, som närmar sig pensionsåldern, man finner dem, som har svårighet att fullgöra sina arbetsuppgifter.

Man finner av tabellen att även kontrollgruppen avviker signifikant i åldershänseende från den totala arbetsstyrkan, vilket hör samman med uttagningsförfarandet. Det är särskilt de yngsta åldrarna, som är underrepresenterade.

I tab. 2 har det undersökta materialet fördelats efter poängvärderad bedömning av individernas arbetsförmåga ur psykiatrisk synpunkt utan hänsyn till somatiska sjukdomar eller arbetshinder. Fem poäng motsvarar ordinär arbetsförmåga, lägre poäng bättre och högre poäng nedsatt arbetsförmåga. Undersökningsgrupp och kontrollgrupp har redovisats var för sig och har även uppdelats i tre åldersgrupper.

12 (31 %) av undersökningsgruppens 39 individer hade en tydligt nedsatt arbetsförmåga av psykiatriska skäl (7 poäng eller mera). I kontrollgruppen förekom det icke något sådant fall.

Det förekom dessutom 6 personer (15 %) av undersökningsgruppens 39 individer, som hade något sämre än ordinär arbetsförmåga (6 poäng) av psykiatriska skäl. Detta förekom i två fall (4 %) bland kontrollgruppens 45 personer.

Det var således vanligt och förekom i 46 %,

Tabell 2.

Materialet uppdelat efter poängvärderad bedömning av individernas arbetsförmåga ur psykiatrisk synpunkt. (5 poäng ordinär arbetsförmåga, lägre poäng bättre och högre poäng nedsatt arbetsförmåga.) Undersökningsgrupp och kontrollgrupp har redovisats var för sig och har även uppdelats i tre åldersgrupper.

Arbetsförmåga ur psykiatrisk synpunkt	Undersökningsgrupp				Kontrollgrupp				Samtliga undersökta
	25—49 år	50—59 år	60—66 år	Summa	25—49 år	50—59 år	60—66 år	Summa	
3 poäng	—	1	3	4	—	1	1	2	6
4 ”	1	—	5	6	5	10	2	17	23
5 ”	—	4	7	11	9	12	3	24	35
6 ”	1	1	4	6	1	1	—	2	8
7 ”	4	1	5	10	—	—	—	—	10
8 ”	—	—	1	1	—	—	—	—	1
9 ”	1	—	—	1	—	—	—	—	1
Summa	7	7	25	39	15	24	6	45	84

att de individer, som arbetsledningen tagit ut, emedan de icke kunde fullgöra sina arbetsuppgifter tillfredsställande, förededde psykiska symtom, som torde ha medfört nedsatt arbetsförmåga. Av de 7 personer i undersökningsgruppen, som icke fyllt 50 år, hade 6 sådana psykiska symtom.

Endast en man har fått 9 poäng vid bedömningen av arbetsförmågan. Denne man var 39 år och tjänstgjorde som diversearbetare för handräkning inom företaget. Han var tydligt psykiskt efterbliven. Vid psykologisk grupptestning fick han dåligt resultat (2 poäng). Någon systematisk individuell intelligenstestning utfördes icke men vid den kliniska undersökningen framgick, att han var imbecill. Han uppträdde som ett förvuxet, fryntligt godmodigt barn, leende och positivt inställd till undersökningen, öppen och meddelsam. Hans kunskapsförråd var synnerligen torftigt. Han hade varit kvarsittare två gånger i folkskolan och hade blivit frikallad från sin vpl-tjänstgöring. Han var road av sitt arbete och synnerligen arbetsvillig men med hänsyn till sina intellektuella brister och sin motoriska klumpighet kunde han icke göra något självständigt eller mera krävande arbete. Hans arbetsförmåga var således med tanke på hans imbecillitet ytterst ringa. Han var somatiskt frisk, vilket tillsammans med hans godmodighet och arbetsvilighet gjorde att man dock kunde utnyttja honom i hjälparbete av enklare slag.

Det var likaledes endast en man, vars arbetsförmåga värderades så ringa som till 8 poäng. Denne man var 61 år och tjänstgjorde som diversearbetare med olika tillfälliga handräkningsarbeten. Han var intellektuellt torftig och fick vid psykologisk testning dåligt resultat (1 poäng). Han hade icke varit kvarsittare i folkskolan men haft svårt för räkning. Sin vpl-tjänstgöring hade han fullgjort som fullt vapenför. Vid min undersökning var han smutsig med trasiga kläder och uppträdde mycket egenartat. Han var en bisarr enstöring, som levde i en drömvärld. Han var intresserad av litteratur och läste världslitteraturens mest kända romaner och var även intresserad av kemi och fysik, som han sade sig studera. Hans kunskaper var emellertid mycket små och han använde sig rikligt av främmande ord utan att förstå deras innebörd. Han var skygg och svårkontaktad med kantig motorik. Det torde sannolikhet ha rört sig om en defekt-läkt schizofreni, möjligen en kombination av psykisk efterblivenhet och schizoid personlighet. Med hänsyn till hans autism och oberäknliga uppträdande i förening med psykisk efterblivenhet torde hans arbetsförmåga ha varit ringa.

Förutom dessa två personer med resp. 9 och 8 poäng vid bedömning av deras arbetsförmåga fanns det 10 personer i undersökningsgruppen, som hade fått 7 poäng vid värdering av deras arbetsförmåga och således ansågs ha en tydligt nedsatt arbetsförmåga av psykiatriska skäl.

Fem av dessa 10 personer hade fyllt 60 år och företedde alla presenila insufficienssymtom med depression och förlängd reaktionstid.

Två personer, resp. 47 och 54 år, missbrukade sprit och var alltför opålitliga och nonchalanta i arbetet för att kunna anses vara fullgod arbetskraft.

Två män, resp. 32 och 44 år, var debila. Den ene var torpid men arbetsvillig. Den andre var påstridig med benägenhet för kverulans. Ingen av dem hade varit kvarsittare i folkskolan men båda hade blivit befriade från sin vpl-tjänstgöring.

En man, som var 37 år, arbetade som chaufför och truckförare. Han var väl begåvad men led av en uttalad ångestneuros med svårighet att arbeta ensam och med plötsliga ångestattacker med akut insufficiens.

I undersökningsgruppen var det dessutom sex personer, som bedömts ha något nedsatt arbetsförmåga (6 poäng) ur psykiatrisk synpunkt. Av dessa sex personer var tre 61 år eller äldre och företedde presenila insufficienssymtom med depression och blödighet. Två män, resp. 55 och 64 år, missbrukade sprit och hade därigenom anpassningssvårigheter. En man var 25 år. Denne var arrogant, missnöjd och irriterad. Han skötte ett okvalificerat arbete i renseriet och plågades av bullret. Han önskade komma ifrån detta och få ett mera kvalificerat arbete. Han hade visat prov på en rastlös och äventyrlig läggning och varit till sjöss i utrikes fart i flera år. Han hade varit utsatt för flera olycksfall och även haft en svår commotio cerebri i samband med rånöverfall utrikes. Vid undersökningen var han vegetativt spänd, irriterad och dysforisk. Både vid bedömning av neurotiska drag och symtom på andra personlighetsavvikelser har han fått en poäng. Det mest intressanta med denne man är, att han är en av de två personer i hela materialet, som uppnått det bästa psykologiska testresultatet (9 poäng). Han var särskilt missnöjd över sin placering i renseriet och blev mycket irriterad över bullret på denna arbetsplats. Det är möjligt att denne individ skulle kunna anpassa sig avsevärt bättre, om han blev omplacerad till ett arbete,

Tabell 3.

Fördelning efter psykiatrisk diagnos av dem, som ansågs ha nedsatt arbetsförmåga av psykiatriska skäl.

Psykiatrisk diagnos	Poängvärderad arbetsförmåga				
	Undersökningsgrupp				Kontrollgrupp
	6 p.	7 p.	8-9 p.	S:a	6 p.
Psyiskt efterbliven	—	2	1	3	—
Schizoid, defektläkt schizofreni	—	—	1	1	—
Alkoholism	2	2	—	4	—
Psykoneuros	1	1	—	2	2
Presenil insufficiens	3	5	—	8	—
Summa	6	10	2	18	2

där han dels slapp bullret, som kanske var särskilt irriterande för denna hjärnskadade individ, och dels kunde få större möjligheter att utnyttja sin intellektuella kapacitet.

I den slumpvis utvalda kontrollgruppen förekom det icke något fall, som vid den psykiatriska bedömningen hade tydligt nedsatt arbetsförmåga eller mera uttalade anpassningsproblem. Endast två personer påträffades, som bedömdes ha något nedsatt arbetsförmåga av psykiatriska skäl (6 poäng). Dessa var resp. 41 och 51 år. Båda var neurotiska, ängsliga och spända. Den ene var dessutom något underbegåvad och använde sprit för att motverka sin neurotiska spänning. Den andre hade ett gott intellekt men var en sensitiv enstöringsnatur med hypokondriska besvär och med anpassningssvårigheter.

I tab. 3 har de 20 personer, som ansågs ha nedsatt arbetsförmåga av psykiatriska skäl, fördelats efter psykiatrisk diagnos. Av tabellen framgår, att det i åtta fall gällde presenil insufficiens, varvid de psykiska symtomen oftast var förenade med samtida somatiska symtom på ett för tidigt åldrande. Det gällde personer, som var utslitna i förtid och som icke hade bibehållen arbetsförmåga till pensionsåldern. De kombinerade somatiska och psykiska symtomen moti-

verade i en del av dessa fall en förtidspensionering.

Tre man var psykiskt efterblivna, alla tre var under 50 år och hade blivit frikallade från sin vpl-tjänstgöring. En man var schizoid. Fyra man hade spritproblem och fyra led av psykoneurotiska symtom.

Vid bedömning av arbetsförmågan ur psykiatrisk synpunkt i kontrollgruppen framgår av tab. 2, att 19 (42 %) av de 45 personerna ansågs ha bättre än ordinär arbetsförmåga, 17 personer fick 4 poäng och två personer 3 poäng. En bidragande orsak till denna gynnsamma bedömning kan ha varit, att undersökaren icke hade vetenskap om vilka som tillhörde kontrollgruppen och vilka som tillhörde undersökningsgruppen vid sin bedömning av materialet. Personerna i kontrollgruppen kan härigenom ha blivit bedömda mera välvilligt än om undersökningen enbart gällt denna grupp. Undersökarens tidigare erfarenhet av huvudsakligen en storstadspopulation kan även ha haft en liknande inverkan.

Det viktigaste skälet torde emellertid ha varit, att den arbetsstyrka, ur vilken kontrollgruppen var utvald, utgjorde ett ur psykiatrisk synpunkt mycket stabilt material med i huvudsak lugna, välanpassade och harmoniska människor. Detta torde höra samman med rekryteringen av personalen. Det stora flertalet av de undersökta arbetarna hade vuxit upp i denna trakt, som utgjorde

ett landsortsområde vid norrlandskusten med små isolerade industriföretag. De äldre hade i allmänhet varit anställda inom företaget under mycket lång tid, ofta alltsedan de slutat skolan. Människor med en mera labil och rastlös läggning, med längtan efter omväxling och svårighet att slå sig till ro, torde ha sökt sig till andra arbetsplatser. Arbetsstyrkans sociala stabilitet framgår även av att det förutom en man som straffats för rattfylleri och två man som bötfällts för fylleri icke förekom någon av de undersökta varken i kontrollgrupp eller undersökningsgrupp, som hade haft anpassningssvårigheter eller konflikter med samhället, som lett till ingripande. Det är därför sannolikt, att detta material har en annan sammansättning än den arbetsstyrka, som förekommer vid ett företag av samma storleksordning beläget i ett större industrisamhälle eller i en storstad.

I tab. 4 har materialet uppdelats efter förekomsten av neurotiska symtom och arbetsförmåga bedömd ur psykiatrisk synpunkt. Inom undersökningsgruppen var det en individ, som hade tydliga symtom på neuros (3 poäng). Denne hade samtidigt tydliga arbetssvårigheter (7 poäng). Det gäller det tidigare omnämnda fallet med ångestneuros. Två individer i undersökningsgruppen med påtagliga neurotiska symtom (2 poäng) har trots detta ansetts ha god arbetsförmåga utan för arbetsresultatet betydelsefulla

Tabell 4.

Materialet uppdelat efter poängvärderade neurotiska symtom och arbetsförmåga bedömd ur psykiatrisk synpunkt. (5 poäng ordinär arbetsförmåga, lägre poäng bättre och högre poäng nedsatt arbetsförmåga.)

Arbetsförmåga ur psykiatrisk synpunkt	Undersökningsgrupp					Kontrollgrupp				
	Neurotiska symtom					Neurotiska symtom				
	0 p.	1 p.	2 p.	3 p.	S:a	0 p.	1 p.	2 p.	3 p.	S:a
3 poäng	3	—	1	—	4	2	—	—	—	2
4 "	4	1	1	—	6	16	—	1	—	17
5 "	8	3	—	—	11	18	3	3	—	24
6 "	5	1	—	—	6	—	—	1	1	2
7 "	9	—	—	1	10	—	—	—	—	—
8 "	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—
9 "	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—
Summa	31	5	2	1	39	36	3	5	1	45

Tabell 5.

Materialet uppdelat efter förekomsten av poängvärderade symtom på personlighetsavvikelser med anpassnings-svårigheter samt efter arbetsförmåga bedömd ur psykiatrisk synpunkt. (5 poäng ordinär arbetsförmåga, lägre poäng bättre, högre poäng nedsatt arbetsförmåga.)

Arbetsförmåga ur psykiatrisk synpunkt	Undersökningsgrupp				Kontrollgrupp			
	Symtom på personlighetsavvikelser				Symtom på personlighetsavvikelser			
	O p.	1 p.	2 p.	S:a	O p.	1 p.	2 p.	S:a
3 poäng	4	—	—	4	2	—	—	2
4 ”	6	—	—	6	16	1	—	17
5 ”	11	—	—	11	23	1	—	24
6 ”	3	2	1	6	1	1	—	2
7 ”	6	2	2	10	—	—	—	—
8 ”	1	—	—	1	—	—	—	—
9 ”	1	—	—	1	—	—	—	—
Summa	32	4	3	39	42	3	—	45

anpassningssvårigheter. Båda var ängsliga och överambitiösa, den ene hade nedsatt arbetsförmåga på grund av ett kroniskt magsår, för vilket han var opererad, och en klen rygg, den andre led av chondromalaciae patellae.

Inom kontrollgruppen var det också en individ med tydliga neurotiska symtom (3 poäng) i form av en sensitiv, överkänslig läggning med benägenhet för hypokondri, vilket ansågs minska arbetsförmågan (6 poäng). Ytterligare en individ med neurotiska symtom (2 poäng) i form av ängslan och oro ansågs ha något nedsatt arbetsförmåga (6 poäng). De övriga 7 individerna med neurotiska symtom i kontrollgruppen ansågs ha ordinär arbetsförmåga i 6 fall och möjligen något bättre än ordinär arbetsförmåga i ett fall trots de neurotiska symtomen.

I tab. 5 redovisas förekomsten av personlighetsavvikelser av närmast aggressiv art med anpassningssvårigheter. Materialet har uppdelats efter arbetsförmåga ur psykiatrisk synpunkt.

Icke någon i det undersökta materialet hade så uttalade symtom på personlighetsavvikelser av denna art, att det ansågs motivera 3 poäng. Detta torde höra samman med den tidigare omnämnda rekryteringen av personalen, som vid detta industriföretag genomgående var påfallande psykiskt stabil och välanpassad med ofta mångårig anställning inom företaget.

Samtliga 7 individer i undersökningsgruppen, som företedde symtom på sådan personlighetsavvikelse (1—2 poäng), har bedömts ha något nedsatt arbetsförmåga av psykiatriska skäl och har diskuterats tidigare i samband med tab. 2.

I kontrollgruppen förekom det tre individer, som hade antydde symtom på sådan personlighetsavvikelse (1 poäng), ingen hade mera uttalade symtom (2—3 poäng). Endast i ett fall ansågs detta ha medfört antytt försämrade arbetsförmåga (6 poäng). Av de båda andra hade en man ordinär arbetsförmåga och en man närmast något bättre än ordinär arbetsförmåga.

Den psykologiska grupptestningen omfattade prov på allmän begåvning, på teknisk förståelse och på minne. Ett medelvärde för samtliga testresultat har uträknats för varje enskild individ med kontrollgruppen som norm. Detta medelvärde har angivits i en 9-gradig skala.

I tab. 6 har det undersökta materialet uppdelats efter detta medelvärde för samtliga testresultat samt efter den psykiatriska bedömningen av arbetsförmågan.

Tabellen visar, att 8 av de 12 individer i undersökningsgruppen, som ansågs ha mera påtagligt nedsatt arbetsförmåga (7—9 poäng), låg under medelvärdet i det psykologiska testresultatet.

Det var sex individer i undersökningsgruppen

Tabell 6.

Materialet uppdelat efter medeltal av psykologiska grupptestvärden samt efter poängvärderad arbetsförmåga bedömd ur psykiatrisk synpunkt, varvid 5 poäng motsvarar ordinär arbetsförmåga, lägre poäng bättre och högre poäng nedsatt arbetsförmåga.

Medeltal av psykologiska grupp-test-värden	Undersökningsgrupp						Kontrollgrupp						Samtliga under-sökta
	Poängvärderad arbetsförmåga ur psykiatrisk synpunkt						Poängvärderad arbetsförmåga ur psykiatrisk synpunkt						
	3	4	5	6	7-9	S:a	3	4	5	6	7-9	S:a	
1 poäng	—	—	2	—	2	4	—	—	1	—	—	1	5
2 ”	—	1	—	—	1	2	—	1	2	—	—	3	5
3 ”	1	—	2	—	3	6	—	1	4	1	—	6	12
4 ”	—	—	2	1	2	5	1	2	5	—	—	8	13
5 ”	2	1	3	1	1	8	—	5	3	—	—	8	16
6 ”	—	1	—	—	1	2	1	1	4	—	—	6	8
7 ”	1	1	1	1	1	5	—	4	2	1	—	7	12
8 ”	—	—	—	—	—	—	—	2	2	—	—	4	4
9 ”	—	—	—	1	—	1	—	—	1	—	—	1	2
Ej testad	—	2	1	2	1	6	—	1	—	—	—	1	7
Summa	4	6	11	6	12	39	2	17	24	2	—	45	84

med 1—2 poäng i testresultat. Av dessa hade tre ansetts ha påtagligt nedsatt arbetsförmåga just på grund av sin intellektuella torftighet. Två man resp. 61 och 62 år med lägsta testpoäng (1 poäng) var båda harmoniska och problemfria utan kliniska symtom på debilitet och ansågs ha ordinär arbetsförmåga ur psykiatrisk synpunkt, båda hade nedsatt arbetsförmåga genom åldersförändringar i hjärta och leder. En man, som var 66 år, fick vid testning 2 poäng och bedömdes ha något bättre än ordinär arbetsförmåga (4 poäng) ur psykiatrisk synpunkt, hans arbetsförmåga var nedsatt på grund av åldersförändringar i leder och rygg.

I kontrollgruppen var det fyra man, som endast fick 1—2 poäng vid testningen. Ingen av dem har vid den psykiatriska bedömningen ansetts ha nedsatt arbetsförmåga.

Diskussion av undersökningsresultatet

I den undersökta kontrollgruppen omfattande 45 man upptäcktes vid den psykiatriska undersökningen två man med neurotiska symtom, som möjligen kunde minska arbetsförmågan något. För övrigt visade sig denna slumpmässigt utvalda grupp bland de fullt arbetsföra männen inom

arbetsstyrkan bestå av ett ur psykiatrisk synpunkt mycket gott och välanpassat material.

Det psykiatriska fältarbetet med individuell undersökning av samtliga individer i en kontrollgrupp friska industriarbetare kunde således icke avslöja någon individ med psykiska problem eller sjukdomssymtom av större betydelse för hans arbetsförmåga och arbetsanpassning. Det kan tänkas, att resultatet hade blivit annorlunda vid en motsvarande undersökning inom ett industriföretag med mera rörlig och tillfällig personalstyrka eller belägen i ett större industricentrum eller inom ett industriföretag med avsevärt större arbetsstyrka. Den väsentliga orsaken till detta negativa resultat av den psykiatriska undersökningen torde emellertid ha varit, att de individer, som hade symtom på psykisk sjukdom och som var psykiskt särpräglade eller defekta redan hade tagits ut av arbetsledningen och tillförts undersökningsgruppen.

18 personer (46 %) av undersökningsgruppens 39 man företedde psykiska symtom, som ansågs medföra nedsatt arbetsförmåga (se tab. 3). Den största gruppen, 8 man, led av presenila psykiska insufficienssymtom. Den hos dessa arbetare påvisade nedsatta arbetsförmågan berod-

de på en kombination av psykiska och somatiska symtom, som hörde samman med åldrandet och i en del fall motiverade en förtidspension. Tre man hade svårigheter i arbetet huvudsakligen på grund av psykisk efterblivenhet, en man var schizoid, fyra man hade spritproblem och två man hade neurotiska symtom.

Det var således vanligt och förekom i närmare hälften av fallen, att de arbetare, som uttagits av arbetsledningen på grund av dåliga arbetsprestationer, hade nedsatt arbetsförmåga av psykiatriska skäl. Detta visar den stora betydelsen av att industriläkare har psykiatrisk utbildning, så att de kan diagnosticera dessa tillstånd för att sedan vid behov kunna remittera dem till psykiater.

Den psykiatriska specialistens uppgift blir att bedöma och ta hand om dem, som på detta sätt blivit upptäckta. Efter undersökning bör psykiatern tillsammans med industriläkare och arbetsledning diskutera och besluta om lämplig behandling och placering av dessa fall.

Alla dessa fall, som vid den psykiatriska undersökningen visade sig ha mera påtagliga symtom på psykisk sjukdom eller psykiska brister, var redan kända av arbetsledningen.

Den företagna psykiatriska undersökningen av kontrollgruppen från den friska arbetsstyrkan och av undersökningsgruppen visar, att arbetsledningens anmälan av de individer, som vållar konflikter eller icke fullgör tillfredsställande arbetsprestationer, synes vara fullt tillräckligt för att få dem, som företer psykiska sjukdomssymtom eller defekter, registrerade.

Undersökningen visar således, att man vid hälsoundersökningar av industriarbetare inom företag av ifrågavarande typ med relativt liten och av arbetsledningen väl känd arbetsstyrka icke torde vinna något med en individuell psykiatrisk undersökning av hela arbetsstyrkan, utan att det torde vara tillräckligt med psykiatrisk undersökning av dem, som av arbetsledningen uttagits på grund av otillfredsställande arbetsprestationer.

De hälsointervjuer och attitydundersökningar,

som vid detta företag utförts av en för hälsovården anställd sjuksköterska, visade sig vara av stort värde som en förberedande utredning av de anställdas psykiska hälsa.

Sammanfattning

Inom en sulfittfabrik och brädgård med 455 manliga industriarbetare har en undersökningsgrupp på 39 arbetare, som hade svårigheter att fullgöra sina arbetsuppgifter tillfredsställande, uttagits och blivit medicinskt somatiskt och psykiatriskt undersökta för att utreda orsaken till deras arbetssvårigheter. Samtidigt har de blivit psykologiskt testade och deras speciella arbetsuppgifter har varit föremål för en bioteknologisk utredning.

Parallellt med undersökningen av denna grupp har en kontrollgrupp av 45 man utvalts bland de återstående arbetarna och undersökts på samma sätt.

En redogörelse lämnas för resultatet av den psykiatriska individualundersökningen av dessa 84 man, som alla blev undersökta av samme psykiater. Övriga undersökningsresultat redovisas i annat sammanhang.

25 (64 %) av undersökningsgruppens 39 man hade fyllt 60 år. Det är således främst bland de äldre arbetarna man finner dem, som har svårigheter att fullgöra sina arbetsuppgifter.

12 (31 %) av undersökningsgruppens 39 individer hade en tydligt nedsatt arbetsförmåga av psykiatriska skäl. I kontrollgruppen förekom det icke något sådant fall.

Dessutom ansågs 6 personer (15 %) av undersökningsgruppens 39 individer ha något nedsatt arbetsförmåga av psykiatriska skäl. Detta förekom i två fall (4 %) bland kontrollgruppens 45 personer.

Den psykiatriska orsaken till den nedsatta arbetsförmågan hos de 18 arbetarna i undersökningsgruppen var presenil insufficiens i åtta fall, psykisk efterblivenhet i tre fall, schizoid personlighet i ett fall, spritproblem i fyra fall och psykoneuros i två fall.

De båda fall inom kontrollgruppen, som hade

Forts. å sid. 282